

KERSTNACHT 1944:

JAN DE ROOY SPAARDE BRABANT VOOR RAMP

Voor onze vrijheid gaf hij zijn leven

Even plotseling als de verschijning van een meteor aan de hemelkoepel was het artillerie-bombardement begonnen in die kerstnacht van 1944. Uit duizenden kanonnen spatten de projectielen het duistere luichtruim in. Alles daverde, alles bonkte, alles schudde en zinderde. Aanhoudend lichtte de rosig-blauwe gloed er explosies. En haast iedere seconde, ieder ogenblik tekende zich daarbij in de snel verloopende schaduwen de silhouetten af van de Canadezen, gehurkt achter hun batterijen.

Het allesovertreffende krijgsgeweld waarmee de bijna serene stilte van de kerstnacht aan stukken werd gescheurd, rukte de mensen in de Langstraat uit hun slaap. Wat zou er toch gaande zijn fluisterden ze tegen elkaar of in zichzelf. Dit had men nog niet eerder beleefd. Het leek wel of de hel was losgebarsten. Het angstwekkende gegier, het gegel en gefluit, het waanzinnige geroen en scherpe geknal deed hen de adem inhouden.

Vloedgolf van verschrikking

De doffe inslagen aan de overkant verklaarden de richting van het vuur. Het waren „de onzen“ die er op loshamerden; men wist zich beschermd en beveiligd. En velen peinsden: nu gebeurt het, de Canadezen rukken vannacht de Maas over... Ja, zo dacht men. Haast niemand kon bevroeden, dat het juist de vijand was die gereed stond de geallieerde stellingen te overrompelen.

Ook in het Land van Heusden en Altena had de vloedgolf van verschrikking de mensen uit hun slaap gerukt. Men was ontmeucherd, ontsteld, want men had durven hopen op wat rustige dagen en nachten. En inderdaad aan het Maastricht waren de activiteiten beperkt gebleven tot een enkele felle roffel uit een mitrailleur en de zwiepende knal van een geweer. Wel voerden de Duitsers de laatste dagen zwaar materiaal aan, maar dat moest dienen voor een op handen zijnd offensief, daar van hadden de meesten geen weet.

Nee, velen rekenden op een betrekkelijk vredige Kerstmis. Maar nu, het leek wel of de wereld verging. Verschrikt moesten de inwoners van Dussen, Hank, Nieuwendijk, Drongelen en andere plaatsen ijlings een schuilplaats zoeken tegen de granatenregen.

Gekraakt door spervuur

De Duitse stellingen werden gekraakt door het spervuur dat de geallieerden lanceerden vanuit de Langstraat.

Kanonnen, tanks en stormboten werden versplinterd en tot knoestig staal verbogen. De noordelijke Maasoever bij het Capelse veer was één grote zieldoende kolk van opspuitend vuur, zand en staal.

Alles werd aan flarden geschoten, geruïneerd. Soldaten werden „wegge-

het rivierengebied een bloedige en langdurige zou worden. Daarom staakte men de opmars bij de Bergse Maas. Er waren andere en betere wegen om de Duitsers op de knieën te krijgen. Noord- en midden-Nederland bleef dus voorlopig onder de knoet van de bezetter.

De groep „André“ begon met het organiseren van „crossings“ in de Biesbosch. Spionnen gingen naar de overzijde en schaduwden de bewegingen van de vijand. Berichten werden in code overgeseind, rapporten uitgebracht. Alles kwam terecht bij kapitein Wijlen, die het nieuws steeds onmiddellijk doorgeefde aan de geallieerde legerleiding.

Begin december bleek het noodzakelijk dat de spionage in het Land van Heusden en Altena verscherpt werd en dat er steun kwam voor de daar al eerder aangekomen verzetsmannen.

Hoekstra en De Rooy zouden voorzien van een zender en de nodige munition en wapens met de schippers Piet van den Hoek en Arie van Driel de oversteek wagen. Al eerder hadden ze het geprobeerd, maar de „moffen“ waren op hun hoede geweest en ze hadden snel de aftocht moeten blazen om aan het machinegeweer vuur te ontkomen.

„Jan, weet wat je doet“

Even voor Sint Nicolaas waagden zij het opnieuw. Vader en moeder De Rooy hadden bezorgd gekeken toen zoonlief een beetje trots kwam vertellen dat hij weer op pad moest en dat het nu wel even kon duren voor ze hem weer terugzagen.

„Jan, weet je nou goed wat je doet?“ had De Rooy gezegd. „Je gaat naar een onvrij gebied“. „Och vader“, was z'n enige commentaar geweest, „er moet het toch iemand doen, anders blijven we hier met die moffen zitten“.

Voordat Jan de deur was uitgegaan, had z'n moeder hem nog wat lekkers toegestopt, voor de Sinterklaas, want hij kon er niet bij zijn dit keer...

Voor ze die nacht zouden vertrekken, was Jan nog even naar burgemeester Smit gegaan, die eveneens deel uitmaakte van de verzetsgroep. Een tikje nerveus had Jan aangeeld.

En de burgemeester, vriendelijk en welwillend als altijd, had gezegd: „kom d'r in jongen“. Even hadden ze een praatje gemaakt en de situatie nog eens bekeken. Toen had Jan schielijk in z'n zakken getast. Een kartonnen doosje gleed naar buiten. Hij hield het de heer Smit geopend voor. „Astublieft burgemeester, ik had ze graag bewaard voor u tot de algehele bevrijding, maar het zou wel eens kunnen zijn dat ik niet meer terugkom en daarom...“

Voorzichtig keurde hield de burgemeester ze tussen twee vingers tegen het licht omhoog: een ouderwetse „Ritmeester“-sigaar, toen wel tien gulden of meer waard...

Veilig aan de overkant

Dit keer ging het beter. Ze waren aan de salvo's van de Duitsers ontsnapt en ze hadden veilig de overkant bereikt. In het duister van de nacht waren de mannen in het Drimmelse haventje van wal gegaan. Kapitein „André“ had ze er met z'n wagen heengebracht. Een stevige handdruk was het laatste geweest.

Maar nog lang had Van Wijlen hen op het aanlegsteigertje staan nastaren, luisterend naar het wegtervende geluid van de passende riemen.

Bij de familie Koekoek in Dussen vond Jan een onderkomen. Op de hoedtas in de nok van een schuurtje achter de boerderij installeerde hij z'n zender. De Koekoeks wisten dat ze een gevaarlijk spelletje speelden, maar Jan had hen op het hart gedrukt bij een eventuele inval nooit te bekennen dat ze iets van die zender hadden afgeweten. Ook hij zou dat de Duitsers zeggen,

als het eens mis mocht gaan. Dagelijks speurde Jan de wijde omgeving af, hij ontving berichten van collega's en seinde ze door.

Niemand koesterde argwaan, ook de Duitsers niet. Ze zagen de spiedende knaap als een doodgewone boerenknecht. Tegen omwonenden had hij verteld dat hij nog gauw wat jongvee naar huis had willen halen, maar hij kon niet de Maas niet meer over, hij was te laat geweest...

Ze mochten hem best die Sprangse boerenknecht, daar in Dussen en omgeving. En ook de Duitsers vonden hem een aardige kerel. Toen er iets kwam ging Jan heel gemoedelijk met hen een baantje leggen. En als ze eens pech hadden met hun wapens, dan was hij er bij om ze, zo nodig, een handje te helpen...

In de vroege ochtend van zaterdag 16 december brachten de Duitsers de wereld in opschudding. Von Rundstedt brak met groot geweld door het geallieerde front in België, dat als een kaartenhuis bezweek.

Een hevige offensief ontbrandde in de Ardennen. Bijna dertig divisies had Hitler in zijn radeloosheid voor deze krachttoer bijeengebracht. Het doel was via de Maas zo snel mogelijk Antwerpen te bereiken, zodat Eisenhower's strijdkrachten in tweeën zouden worden gedeeld. Het was Hitler's laatste troef. Strategisch was het doel de moeite waard. En mocht men er niet direct in slagen Antwerpen te bereiken, dan zou er met dit offensief toch tijd gewonnen kunnen worden. En dat was voor de Duitsers van veel belang. Immers, er zouden dan troepen beschikbaar komen ter versterking van het oostfront. En bovendien zou de verkregen tijdwinst mede van belang zijn met het oog op het gereedkomen van nieuwe geheime wapens, straaljagers en onderzeeboten.

Het verste punt

Over een front van honderd kilometer rukten de Duitsers op. Diep drongen zij België binnen en op de negentiende december was de situatie al zo precair, dat de Engelsen voorbereidingen troffen voor de verdediging van

van het Amerikaanse leger waren: 8400 doden en 67000 gewonden en vermisten.

Cijfers die de waanzin van een oorlog demonstreerden. Maar de getallen zouden hoger zijn geweest als generaal Student's plannen in Nederland niet te elfder ure getorpedeerd waren.

In het Land van Heusden en Altena brachten de Duitsers tegen Kerstmis een legermacht bijeen van 16000 man. Tanks en ander zwaar materiaal rolden in een onafgebroken stroom over de wegen. In Dussen alleen al lagen 1600 soldaten. Jan de Rooy kreeg alarmerende berichten door over troepenconcentraties en artillerieopstellingen. De geallieerden in Zuid-Nederland waren totaal onkundig van het op handen zijnde gevaar. Zondag 24 december verlieten dan ook de Canadezen de Langstraat om deel te nemen aan de strijd in de Ardennen. Een Poolse afdeling kwam voor hen in de plaats, maar de bezetting was zwak, uiterst zwak.

Jan zag het gevaar. Hij had vrij nauwkeurige gegevens verzameld en in de prille ochtend van vrijdag 22 december klauterde hij weer het ladderetje op om in de nok van het schuurtje het bericht door te seinen aan Dick Flemming, een student die met een ontvangertje boven in het oude raadhuis zat te Capelle.

Johan Koekoek had hem gewaarschuwd. Rondom de boerderij wemelde het van de moffen. Maar Jan nam het risico, het moest, het was zijn plicht. En Dick Flemming noteerde, noteerde...

Een projectiel naderde

Toen Dick klaar was ging hij naar beneden. Op het toilet tuurde hij enkele ogenblikken door het raampje. Heel in de verte, aan de horizon, kwam iets snel naderbij: een V-1. Weldra ook was er het angstwekkende, jagende gebrom van de motor. Flemming zag het ding aankomen. De bom vloog laag en hij maakte een flauwe benedenwaartse heling. Toen het „monster“ levensgroot op het raadhuis af kwam dook hij weg achter een zware binnemuur. Eén se-

en gebroken bovenbeen werd hij naar het ziekenhuis in Tilburg gebracht, waar hij maanden heeft gelegen.

Kapitein „André“ aarzelde geen moment. Linea recta werden de geallieerde bevelhebbers van de situatie op de hoogte gebracht.

Er kwamen verkenningsvliegtuigen naar het Land van Heusden en Altena. En de Canadese divisie, die al bij Eindhoven was, maakte rechtsomkeert. In de Kerstnacht begonnen de kanonnen in de Langstraat te bulderen. Het gevaar was afgewend.

De Duitsers waren woedend. Ze hadden beegrepen dat er spionage werd bedreven. Na enige dagen ontdekten ze de zender bij de familie Koekoek. Jan was afwezig, op weg naar Werkendam met geheime berichten. Johan Koekoek, zijn broer en zijn vader werden als gijzelaars vastgehouden in de nabijgelegen school. De vrouwen werden thuis

gevoerd. Hij wist wat hem te wachten stond. Maar hij aarzelde niet. God gaf hem kracht. Toen hij de Duitse wachtposten gepasseerd was, was er geen traag meer mogelijk.

Juffrouw Boenders sloot gordijnen

Na een scherp verhoor namen de Duitsers hem mee naar buiten en zetten hem tegen een boom. Mejuffrouw Boender, onderwijzeres aan de Christelijke school te Dussen, zag het aan door het raam van een huis. Jan stond daar opvallend rustig en in volkomen overgave. Het leek er even op alsof hij zou worden gefusilleerd. Mejuffrouw Boender had daarom de gordijnen dicht gedaan...

Jan de Rooy werd op 4 januari in Amsterdam terechtgesteld. Daarvoor heeft hij nog ongeveer een week in een

Jan was een eenvoudige knaap, oprecht en hartelijk. Hij was de jongste uit een gezin van vier kinderen.

Brussel... De geallieerden stelden zich defensief echter zeer juist in. Een paar dagen later slaagde Montgomery er in de situatie op de noordflank meester te worden. Voor Patton kwam toen het sein voor een gewelddige tegenaanval in het zuiden. Op eerste Kerstdag stonden de Duitsers zes kilometer van de Maas. En het was het verste punt dat ze bereikten, want toen sloeg het weer om en schakelde de geallieerde luchtmacht op grote schaal in actie komen. Von Rundstedt's offensief bloede dood.

Van alle kanten werden de Duitsers teruggeslagen en ze leden zware verliezen. Op 26 januari stonden ze weer precies op de plaats waar op 16 december de aanval werd begonnen.

Hitler verloor circa 120.000 man aan doden, ruim 1600 vliegtuigen, 600 tanks en 6000 motorvoertuigen. De verliezen

konde... en toen stortte de wereld rondom hem in. Hij kreeg een opgeblazen gevoel en het werd een paar minuten heel donker. Dick lag als het ware vastgenageld tussen meters dik puin. Hij schreeuwde om hulp en probeerde zijn been omhoog te trekken, maar hij was machteloos. Even later stond dokter Verhey voor hem, wiens noodwoning ook de lucht was ingegaan. Flemming werd uit het puin bevrijd, maar ze waren nog maar amper bij hem of hij trok steunend een schrijf uit zijn jaszak. „Hier, breng dit naar Van Wijlen, snel, heel snel, het is van kapitaal belang“.

Dick Flemming (thans ingenieur te Zutphen) had zijn plicht vervuld. Met

onder bewaking gesteld.

Het verschrikkelijke nieuws ging als een lopend vuurtje door de streek. Iedereen begreep dat de Koekoeks niet aan het vuurpeloton zouden ontkomen.

Ook Jan hoorde wat er gebeurd was. Een golf van ontzetting sloeg door hem heen toen men hem op de hoogte bracht. Een ogenblik leek het alsof de wereld onder z'n voeten wegzonk. Nog was hij vrij, nog kon hij een veilig heenkomen zoeken. Maar nee, dat mocht niet. De Koekoeks moesten gered worden.

De weg terug naar Dussen werd de zwaarste en moeïjkste gang van zijn

oel te Utrecht gezeten met een student uit Zeist. Jan had hem gevraagd of hij zijn ouders wilde gaan vertellen dat hij wist zijn plicht gedaan te hebben. Hij zou naar een betere wereld gaan.

Het is al weer vijftien jaar geleden dat deze gebeurtenissen zich afspeelden. De tijd gaat snel en men vergeet.

Maar toch, de legendarisch geworden naam Jan de Rooy zal blijven voortleven. Nog vaak zal over hem gesproken worden, de eenvoudige jongen uit Sprang, die niet zocht naar roem of grootheid, maar die, toen het er op aan kwam, het hoogste gaf wat een mens te geven heeft, zijn leven.

BIJ DE ILLUSTRATIES

☆ Jan de Rooij was 21 jaar toen mij werd gefusilleerd door de Duitsers wegens spionage voor de geallieerden. Het was niet de zucht naar avontuur, die hem aanmoedigde voor de bevrijders te werken. Een hoger ideaal stond hem voor ogen. Toen de Duitsers hem zochten was hij reeds verdwenen. Hij kwam echter terug na het bericht dat een onschuldige familie door de Duitsers werd vastgehouden.

Links boven een der laatste foto's van Jan de Rooy.

☆ De linkerfoto beneden aan de pagina toont het schuurtje achter de boerderij van de familie in Dussen. Vanuit dit schuurtje seinde Jan de Rooy zijn berichten over de vijandelijke stellingen naar Capelle. Toen hij zijn laatste bericht doorgeefde, wemelde het van de Duitsers in de onmiddellijke omgeving van de schuur. Niettemin wist Jan ongedeerd te ontkomen....

☆ Op 7 juli 1945 vond de herbegravenis plaats van het stoffelijk overschot van Jan de Rooy. Vanuit de Sprangse kerk werd het aardse omhulsel van deze moedige Brabantse jongen naar de begraafplaats gedragen. (Foto rechtsboven)

☆ De nagedachtenis aan Jan de Rooij en zijn moedig optreden, waardoor Brabant voor veel onnodig bloedvergieten bleef gespaard, wordt levendig gehouden door een monument (foto rechtsbeneden). Dit monument dat op 20 november 1954 — tien jaar na zijn heldhaftig verscheiden — werd onthuld, staat bij Sprang-Capelle aan de grote verkeersweg Tilburg—Waalwijk.

